

Rudolf Steiner

Esoterní úvahy: Okultní bádání o životě mezi smrtí a novým zrozením

Přednáška konaná ve Stuttgartu dne 20.února 1913

II. Vzájemný styk mezi živými a takzvanými mrtvými

Bylo často řečeno, že duchovní věda, když se rozšíří, bude zasahovat do života jako skutečná životní moc. A nejrozmanitější jednotlivé úvahy o souvislostech života mohou tento výrok potvrdit. Již tím, že poznáváme stále víc a více zvláštnosti neviditelného světa, který jest základem světa viditelného, již tím usazují se v našich duších představy, pojmy, které se stanou zase podnětem ke zcela určitému jednání, ke zcela určitému chování se v životě. Docela zvláštní důležitosti nabude chování, které můžeme projevit vůči takzvaným mrtvým, vůči těm, kdo tedy za našeho života prožívají dobu mezi smrtí a novým zrozením. Jako člověk zde ve fyzickém těle se ocitá vlivem své duše a svého těla v nejrůznějších poměrech ke světu fyzickému a k okolnímu světu duchovnímu, který jest mu základem, tak ocitá se také člověk mezi smrtí a novým zrozením v nejrůznějších vztazích vůči skutečným, dějům a bytostem světa nadsmyslového. A jako mohou mít lidé zaměstnání, mohou být činní ve fyzickém světě mezi zrozením a smrtí, tak jsou činní, jsou jaksi zaměstnání i oni mezi smrtí a novým zrozením. To, co zde můžeme poznat o lidském životě a o lidské činnosti mezi smrtí a novým zrozením, bude způsobovat stále víc a více to, co můžeme nazvat vyrovnáváním propasti, která se zvláště v naší materialistické době rozevírá mezi žijícími zde na zemi a mrtvými. Bude nastávat stále větší a větší – možno říci: styk, vzájemné obcování mezi živými a takzvanými mrtvými.

Dnes chci upozornit na jednotlivosti nejen vzhledem k tomuto styku mezi živými a mrtvými, ale i na zaměstnání a způsoby života duší, které žijí mezi smrtí a novým zrozením. Ti, kdo zemřeli před lidmi, se kterými tu na zemi byli ve styku, musí pochopitelně často pohlédnout nazpět z duchovního světa na bytosti, které tu jako milované bytosti nebo jakkoli jinak zůstali v zemském životě. Jedná se nyní o to, zdali tyto duše, které se nacházejí mezi smrtí a novým zrozením, mohou **postřehovat** lidi, kteří tu žijí mezi zrozením a smrtí. Když člověk vyvine schopnosti vnikat do života mezi smrtí a novým zrozením, dochází tu k docela zvláštním, možno říci otřásajícím zkušenostem. Je zde například možno najít duše zemřelých, které někdy řeknou v řeči, jež je možná

mezi zemřelými dušemi a vidcem a jež jedině je srozumitelná vidci, který z pozemské strany může pohlížet do světa zemřelých, následující. Následujícím způsobem projevila se po smrti například jedna duše (byla to duše vtělená ve své poslední inkarnaci v těle muže): „Veškeré mé myšlenky a vzpomínky zalétají nazpět k té bytosti, která byla mou milou manželkou. Když jsem byl dole v zemském životě, byla mi takřka slunečním paprskem života. Když jsem po skončeném zaměstnání přicházel večer domů, okřála moje duše tím, čím ona mně dovedla být, tím, co z její duše tehdy vystupovalo do mé duše. Pravým duchovním životním pokrmem mně byla. A touha po ní mně zůstala. Moje duchovní oko se upírá dolů na zem a nemohu ji najít, ona tam není. Po všem, co jsem poznal, vím, že tato duše musí být na zemi jako dříve ve fyzickém těle, ale pro mě jakoby zhasla, jakoby jí tu nebylo.“

Této otrásající zkušenosti možno často nabýt s dušemi, které vzpomínají na pozůstalé a které se cítí jakoby spoutány, takže nemohou proniknout, nemohou prohlédnout dolů k těmto duším. **Nejsou spoutány svou vlastní bytostí, naopak zaviněním druhé duše, která zůstala na zemi.** A když zkoumáme, čím to je, že takováto duše na onom světě nemůže postřehnout duše, která zůstala dosud na zemi, dozvíme se, že tato pozůstalá duše následkem poměrů v nynějších dobách nedosáhla toho, aby přijala a nechala v sobě žít nějaké myšlenky, které mohou být viditelnými, postřehnutelnými té duši, která prošla branou smrti. Možno užít ještě jiného přirovnání. Takovéto duše, které prošli branou smrti a které touží po spatření těch, kdo tu zůstali ve fyzickém těle, tuší sice, že tyto duše jsou na fyzické úrovni, ale že se jim nemohou projevit. Jako se nemůže němý projevit řečí, takže druhý ho nemůže slyšet, tak celá duše sama zůstane němou pro toho, kdo po ní touží, nepostřehnutelnou ve své duchovní podstatě pro toho, kdo již prošel branou smrti.

Jest veliký rozdíl mezi dušemi zde na zemi podle toho, zdali tyto duše mají tu nebo onu náplň. Vezměme duši žijící zde ve fyzickém těle, která od probuzení až do usnutí zabývá se představami, vzatými ze světa hmotného; takovou duši vyplněnou docela představami, pojmy, ideami a pocity, vzatými jenom ze světa hmotného, není možno z onoho světa vůbec postřehnout, není ji možno vůbec zpozorovat. **Duše naplněná spirituálními představami, jaké například dává duchovní věda, duše prohrátá a prozářená spirituálními představami, ta jest z onoho světa postřehnutelná.** Mohou proto duše, jež tu zůstaly, třeba by byly dobrými lidmi, jestliže se vyžívají v materialismu, zůstat bezpodstatnými a nepozorovatelnými pro onen druhý svět. To působí na vidoucího, jenž si jistě vydobyl vyrovnanosti, přesto otrásajícími, strašnými dojmy. Velmi četná jsou však tato pozorování, jež možno konat vůči onomu světu právě v nynějším věku. V naší době je tomu právě tak, jakoby každý vztah mezi dušemi, které jsou si zde často tak blízkými, byl odříznut. Když projde jedna duše branou smrti, je tomu často tak, kdežto možno vždycky najít, že duše žijící na onom světě, které tedy prošli branou smrti a pohlížejí dolů na ty, kdo v sobě třeba jen tu a tam chovají duchovní myšlenky a nechají

je duší vanout, mohou tyto pozůstalé zpozorovat, takže tyto duše zde jsou pro ně jako skutečné, reálné duše. Ještě významnější jest, že to, oč se tu jedná, může vejít do praxe. Duchovní myšlenky, které zde duše chovají, mohou duše z onoho světa nejen pozorovat, ale také jim rozumět. A tím může dojít uskutečnění to, co může být tak důležitým pro styk duší tohoto světa s dušemi z onoho světa, totiž to, co možno nazvati „**předčítání mrtvým**“. A takoveto „předčítání mrtvým“ je často nanejvýš důležité.

I zde může vidoucí učinit zkušenost, že lidé, kteří se tu o žádné duchovní poznatky vůbec nestarali, potom, když projdou branou smrti, mají silnou touhu po takovýchto poznacích, touží po tom, aby je uslyšeli. Když pak duše, které tu zůstaly, si mrtvého představí a v myšlenkách – ne nahlas – probírají nějaký anthroposofický myšlenkový postup nebo otevrou anthroposofické knihy a v myšlenkách čtou, předčítají mrtvému, kterého si duchovně představí, pak to mrtvý **vnímá**. Právě v anthroposofickém hnutí můžeme poukázat v této oblasti na nejkrásnější výsledky, docílené tím, že pozůstalí anthroposofové svým mrtvým předčítají. Často je možno zpozorovat, jak mrtví prahnou po tom, aby uslyšeli, co k nim odtud proniká. Jedno pak je zvláště v první době po smrti nezbytné, aby zemřelému bylo možno vejít ve styk s nějakou duší. Není možno tak beze všeho přijít do styku s každou libovolnou bytostí. Je tu mnoho klamu, mnoho šálení; není to tak snadné. Jestliže se někdo domnívá, že člověku je třeba jenom zemřít, aby přišel jaksi do styku s celým duchovním světem, pak je to velký omyl, úžasný omyl. Jednou mně bylo zvlášť nápadné, jak jeden člověk, který jinak vlastně právě střelný prach nevynášel, ale stále mluvil o Kantovi, Schopenhauerovi atd. a konal přednášky o Kantovi a Schopenhauerovi, namítl mně způsobem trochu samolibým, když jsem přednášel o podstatě nesmrtelnosti: „O nesmrtelnosti nemohou přece lidé zde na zemi nic vědět, to se přece dozvíme teprve až zemřeme.“ – Bylo by možno mu říci, že tak, jak jest založen on, nebude zvláštního rozdílu vzhledem k jeho duši po smrti a nyní. Jest naprostým předsudkem jestliže se myslí, že duše jsou hned moudré, jakmile projdou branou smrti. Naopak, po smrti nemůžeme navazovat beze všeho vztahy k bytostem, jestliže jsme tyto vztahy nenavázali zde před smrtí. Tyto vztahy, které jsou zde navazovány, mají dlouho trvající působnost. Není to jen tak, aby se duše mohla beze všeho nechat ihned učit od duší na onom světě, neboť k nim nemůže mít žádné vztahy. Ale člověk má vztahy k bytostem zde na světě a ty mohou mu přinést posílnění po kterém prahne, ty mohou mu poskytnout duchovní moudrost tím, že mrtvým předčítají a tím mohou velice záslužně působit. Předčítat jim vnější, materialistickou vědu, třeba chemii nebo fyziku, to nepomůže, to je řeč, které nerozumějí, protože tyto vědy mají cenu jenom pro zemský život. Ale to, co jest jako řeč o spirituálních světech mluveno v anthroposofii, to zůstává mrtvým srozumitelné. V první době po smrti musí se ovšem brát na zřetel, že zde zůstává duším srozumitelné to, co zní v řečech, kterými obvykle na zemi mluvivaly. A teprve po určité době stávají se duše od řeči neodvislými; pak jest jim možno předčítati v libovolné řeči, stává se jim srozumitelným myšlenkový obsah. V první době po smrti je

člověk spojen také s řečí, kterou posledně mluvil, jestliže mluvil výhradně jednou řečí. Na to měl by se již brát zřetel, aby v první době předváděly se mrtvým myšlenky – neboť předvádějí se jim myšlenky, jest míněno „předmyšlení“ – skutečně v řeči, která jest jim obvyklá.

Zde jsme hned u kapitoly, milí přátelé, která nás může poučit, jak se staví most přes propast tím, že anthroposofie se vlévá do našeho duchovního života zde v tomto světě a ve světě druhém, ve světě, kde žijeme mezi smrtí a novým zrozením. Materialismus dovoluje v životě vést styk pouze mezi dušemi uzavřenými v zemském životě, kdežto anthroposofie uvolňuje dráhu volnému obcování, styku mezi dušemi, které jsou zde a dušemi, které se nacházejí na onom světě. Mrtví budou žít s námi. A ponenáhlu to, co možno nazvat projitím branou smrti, bude pociťováno skutečně jen jako jakási změna životní formy. A velkého významu nabude celá proměna duševního a duchovního života, která nastane až tyto věci zobecní.

Můžeme si také utvořit představy, jak naproti tomu zase působí mrtví na živé. Uveden byl právě příklad, jak živí působí na mrtvé. Můžeme si také učinit představu o působení mrtvých na živé. Zmínil jsem se již několikrát o tom – promiňte, přichází-li řeč na něco osobního: že jsem se v minulých dobách zabýval vyučováním mnoha dětí. Vyučoval jsem řadu dětí v rodině, kde byla pouze matka; otec byl zemřel a já měl jsem vždy co činit – to je vlastně to, oč je nutno při výchově usilovat – abych přišel na vlohy a schopnosti dětí, abych je správně vedl vyučováním a výchovou. U dětí, o kterých chci nyní vyprávět, zůstávalo stále cosi nepochopitelného; ať jsem zkoušel cokoli, jevílo se u dětí chování, které nevyplývalo ani ze vloh, ani z okolí; nebylo možno tomu čelit. V takovém případě musí se vzít ku pomoci všecko; a tu vyšlo při duchovním zkoumání najevo následující: Otec zemřel a vzhledem k docela zvláštním poměrům, které v příbuzenstvu nastaly, nebyl srozuměn s tím, co příbuzní s dětmi činili – ani s tím, co se dělo v nejužší rodině – a zvláštními vztahy působil dolů na děti. A teprve od chvíle, kdy jsem mohl počítat s tím, že je tu něco zvláštního, co nevyplývalo ani ze vloh, nýbrž co přicházelo z nadsmyslového světa od zemřelého otce, který do duší svých dětí směřoval svými silami, teprve od té doby bylo možno se podle toho zařídit. Nyní je nutno počítat s tím, co si otec vlastně přál. A ve chvíli, kdy bylo možno vypátrat, co chtěl otec, prošlý branou smrti a kdy byl pokládán za reálnou osobnost jako ostatní fyzické osobnosti spolupůsobící tu pro děti, v té chvíli bylo možno všecko upravit.

To jest případ, kde se ukázalo jasně a zřetelně, že spirituální vědění může přivést k poznání, může ukázat, jak působí síly z nadsmyslového, duchovního světa do tohoto světa fyzického. Ale k tomu, aby se něco takového postřehlo, je zapotřebí vystihnout správnou chvíli. Musíme se například pokusit, vyvinout sílu, která nám jaksí umožní postřehnout záření nadsmyslové síly, tedy v tomto případě síly otce, vnikající do dětských duší. To je často obtížné. Lehký prostředek byl by například, kdyby se člověk chtěl pokusit, aby poznal, jak zemřelý otec chce do duše dítěte vnořit právě to nebo ono, podle myšlenek

otce. Ale to se neukáže vždycky správným; především nemůže se to takto dít stále znovu. Tu jeví se jako dobrý prostředek, opatříme-li si obraz vzezření, podoby, jak otec v poslední době vypadal, vštípíme-li si do paměti zřetelný obraz jeho rukopisu a máme to na zřeteli a připravujeme se tak pro vyučování, o něž se jedná, soustřeďující se na písmo nebo na podobiznu: tu přijímáme do toho, na čem máme sami pracovat, náhledy, směry, cíle mrtvého. Jednou se bude počítat s tím, co mrtví chtějí u pozůstalých. Dnes můžeme počítat jenom s vůlí těch, kdo se nacházejí na fyzické úrovni. Nastane vzájemný, možno říci svobodný styk mezi živými a mrtvými. Člověk se bude učit poznávat, co mrtví chtějí pro fyzickou úroveň. Představte si jednou ten velký převrat, možno říci i ve vnějších věcech zemského života, až mrtví budou tedy mít svůj podíl na fyzické úrovni a prostřednictvím živých budou na fyzickou úroveň působit. Duchovní věda nebude právě pouhou teorií, jestliže bude správně chápána – a ta musí se vždycky správně chápat – duchovní věda bude stále více životním elixírem, který zasahuje do celého života, který přetvoří celý život tím více, čím více se bude šířit. A bude se jistě činit, neboť nebude působit jako abstraktní ideál, který by lidé kázali, který by byl spolky rozšiřován. Duchovní věda bude sice pomalu, ale jistě duše uchvacovat a zemské duše přetvářet.

Ale i mnoho jiného v našich představách se obohatí. Ve svém životě budeme s mrtvými spolužít docela jinak, neboť porozumíme tomu, co mrtví konají. Mnoho zůstává nejprve docela nepochopitelným v souvislosti mezi světem zde na zemi, fyzickou úrovní a světem, který prožíváme mezi smrtí a novým zrozením; neboť nepochopitelným zůstává mnohé, co se děje zde ve fyzickém světě. A protože všechno, co se děje zde, odpovídá tomu, co se děje na druhé straně, zůstává také nesrozumitelným poměr světa a lidstva k nadmyslovým světům. A tím, že bude anthroposofie správně chápána, bude nastupovat na místo neporozumění na tomto poli stále více porozumění.

Nyní chtěl bych podat souvislost, která může ukázat, jak podivuhodně spleťtými cestami kráčejí bytosti, které jaksi uskutečňují další vývoj světové moudrosti. Podivuhodně spleťtité cesty mají tyto bytosti, ale přesto, jestliže je sledujeme, projeví se ve všech bodech plny moudrosti. Budeme se zabývat rozličnými souvislostmi. Obrátme nejprve zřetel na duše, které můžeme jasnovidným okem spatřit v jejich činnosti mezi smrtí a novým zrozením. Tu spatříme – což zase nitrem vidoucího otřese – mnoho duší odsouzených, aby po určitou dobu mezi smrtí a novým zrozením byly otroky duchů, kteří vysílají sem do fyzického života život a smrt. Vidíme zde tedy duše mezi smrtí a novým zrozením, které jsou zapřaženy do otrockého jha těch, jež jmenujeme duchy ahrimanskými nebo duchy překážek, tedy těch duchů, kteří na zemi pracují na smrti a těch, kteří vnáší do života překážky. Je to tvrdý los, který vidoucí pozoruje u mnohých duší, když tyto duše musí tak vzít na sebe otrocké jho. Když pak sledujeme tyto duše nazpět až do života, který vedly, než prošly branou smrti, shledáváme, že duše, které jistou dobu po smrti musí sloužit duchům protivenství, připravily si to v životě vyvinutou pohodlností. A otroci

duchů nemoci a smrti připravili si svůj los tím, že byli před smrtí lidmi bez svědomí. Nuže zde vidíme určitý poměr lidských duší ke zlým duchům nemoci a smrti, ke zlým duchům protivenství. Ale pohledme dále na následující: pohledme nyní na duše, napadené zde na zemi tím, co ony duše musí konat. Pohledme na duše, které tu na zemi umírají v květu života, kterým není popřáno, aby zemřeli smrtí stářím. Pohledme na duše, které jsou tu na zemi napadeny nemocí, které jsou pronásledovány neštěstím, jak se jim hromadí překážky na překážky. Co pozoruje vidoucí, když sleduje tyto duše, které předčasně umírají nebo jsou pronásledovány neštěstím a odcházejí do duchovního světa? Co pozoruje vidoucí u těchto duší? Možná nabýt pozoruhodných zkušeností v zemských osudech lidských. Chci uvést příklad, patřící k hrozným zemským osudům, který se vždycky může stát skutečností.

Narodí se dítě; matka během jeho narození zemře; dítě osiří z mateřské strany již při narození. Otec se v den narození dítěte dozví, že pozbyl celého svého majetku, který se nacházel na lodi, plavící se přes moře; dozví se, že loď ztroskotala, stane se trdnomyslným, zemře rovněž – dítě docela osiří. Děvčátka se ujme zámožná paní, má dítě velice ráda, odkáže mu veliké jmění. Paní zemře, dokud je dítě poměrně mladé. Testament je zkoumán, najde se formální vada: dítě nedostane ani haléře z toho, co mu bylo odkázáno. Dítě je podruhé docela bez prostředků vrženo do světa a musí jít do služby, musí konat hrubé práce. Zamiluje se do ní muž, ale jest jim nemožno vzít se kvůli předsudkům, jež v místě panují: jsou různé víry. Ale muž dítě velice miluje, takže slíbí, že jakmile jeho staříček otec zemře, přestoupí na její víru. Odejde do ciziny; tu uslyší, že jeho otec onemocněl. Otec mu zemře; on přestoupí na víru děvčete a zatím co k ní spěchá, dívka onemocní a zemře. Když se k ní vrátí, je mrtva. Pocítí nejhlubší bolest a nemůže jinak, než dát hrob otevřít, aby ji ještě jednou spatřil. A z polohy mrtvé dívky se zjistí, že byla pochována zdánlivě mrtva. – Je to pověst – Hammerling ji znovu vyprávěl ve svých dílech – je to pověst, která není pravdivá, ale může tomu tak stokrát být. Vidíme, že některá lidská duše nejen že zemře v květu svých mladých let, a že vidíme, že od počátku je určitým způsobem pronásledována neštěstím. Při vypracování takovýchto poměrů spolupracují duše, které pro svou nesevědomitost stávají se služebníky zlých duchů nemoci, smrti a překážek. Tak musí tyto nesevědomité duše pracovat na způsobování takovýchto těžkých osudů: to jest ona souvislost. Vidoucímu jeví se to zvláště při některé z takovýchto událostí – jako například při záhubě Titanicu – pátráme-li, jak tu působily duše, jež pro svou nesevědomitost staly se služebníky těchto duchů nemoci a protivenství. Karma se musí vyplnit; tyto věci jsou nutné, ale je to přece zlý osud, do kterého jsou zapleteny tyto duše, upoutané po smrti do tohoto otrockého jha. Ale zeptejme se dále: co jest s dušemi, které zde na zemi stíhá takový osud, které zde na zemi umírají v květu svých mladých let, které předčasně jsou zkoušeny epidemiemi? Co se stane s těmito dušemi, když předčasně procházejí branou smrti do duchovního světa?

O osudu těchto duší se dovídáme, jestliže pronikáme vidoucím okem jaksi do činnosti duchů, kteří vedou zemský vývoj nebo vývoj vůbec kupředu. Tyto bytosti vyšších hierarchií mají určité síly, určitou moc, aby vývoji pomáhaly vpřed: ale v těchto silách a v této moci jsou určitým způsobem omezeny. Tak se stává například následující:

Duším docela materialistickým, které ztratily všechno porozumění pro nadmyslový svět, hrozí vlastně již v této naší době jakýsi zánik, jakési vyřazení z postupujícího vývoje. A v jistém směru hrozí velké části lidstva již v našem věku nebezpečí, že neudrží krok, neboť takřka svou vlastní duševní tíží, tím, že jsou dušemi docela materialistickými, budou pevně drženy na zemi a k příštím vtělení vzaty nebudou. Ale toto nebezpečí má být podle rozhodnutí vyšších hierarchií odvráceno. Pravdou je to, že vlastně teprve v šesté epoše a nakonec teprve za vývoje ve stavu Venuše přijde rozhodná chvíle pro duše, které docela se vyřadivše, nebudou s sebou vzaty dalším vývojem. Zásadně nemají duše nyní ještě propadnout do tíhy tak dalece, že by musely zůstat zpět. To je ovšem podle rozhodnutí vyšších hierarchií, že k tomu dojít nemá. Ale tyto bytosti vyšších hierarchií jsou v jistém směru ve svých silách a schopnostech omezeny. Neomezeným není nic, ani mezi bytostmi vyšších hierarchií. A kdyby záleželo jenom na silách těchto vyšších hierarchií, pak by musely duše docela materialistické již nyní samy sebou odpadnout v jistém ohledu od pokračujícího vývoje. Samy o sobě nemohou bytosti vyšších hierarchií tyto duše vlastně zachránit... tu jest sáhnuto k pomocnému prostředku. Duše totiž, které zde zemřou předčasnou smrtí, mají před sebou jakožto duše určitou možnost. Řekněme, že zemřou následkem nějaké katastrofy, že je například přejede rychlovlak; pak je takovéto duši vzata schránka, jest nyní těla zbavena, bez těla, ale má v sobě ještě naprosto všechny síly, které by tu na zemi v těle mohly působit. Když tyto duše vcházejí do duchovního světla, přinášejí s sebou nahoru ještě docela zvláštní síly, které vlastně by mohly být činny zde na zemi, ale byly odtud předčasně odvedeny. Jsou to zvlášť použitelné síly, které přinášejí tyto předčasně zemřelí. A právě **těchto** sil používají bytosti vyšších hierarchií, aby zachránily duše, které by vlastní silou zachránit nemohly.

Materialisticky založené duše jsou v důsledku toho odváděny do lepších dob a tím zachraňovány, neboť jejich síly jsou vyzbrojeny jenom pro běžný chod lidského vývoje. Záchrana stane se tím, že bytostem vyšších hierarchií přibude síly z oněch neupotřebených sil, které přicházejí ze země a jsou ještě napjaty energií, která zůstala neupotřebena. Tyto síly přibývají bytostem vyšších hierarchií. Tak pomáhají duše, které předčasně umírají, svým bližním, kteří by jinak utonuli v bahně materialismu. Tu spatřujeme, jak jsou v práci duše, které předčasně umírají. Pozoruhodné souvislosti, že ano, ve spletitých cestách světové moudrosti. Tu připustí na jedné straně světová moudrost, aby lidské duše následkem své nesvědomitosti byly odsuzovány ke spolupráci, aby na svět přicházela nemoc, předčasná smrt... Duší, které jsou tím postiženy jest použito dobrými bytostmi vyšších hierarchií k tomu, aby bylo

pomoženo druhým lidem. Tak bývá to, co se zevně jako mája jeví zlem, často převáděno v dobro, ale komplikovanými cestami. Cesty moudrosti, kterých je tu ve světě použito, jsou velmi komplikované. Člověk se učí jenom postupně vyznávat se v těchto cestách moudrosti. Možná říci, že tam nahoře se koná rada duchů vyšších hierarchií. Protože lidé musí být svobodni, ponechají jim možnost zapadnout do materialismu, do zla. Dají jim tolik svobody, že se jim jaksi vymknou tyto lidské duše, které by tak svojí vlastní silou do určité doby nemohly ani dospět. Ony potřebují duší, které na zemi vyvinou síly, které předčasným odpadnutím od těla zůstanou v napětí, když se duše musí následkem předčasné smrti nebo neštěstí vrátit do duchovního světa. Aby tato předčasná smrt nebo neštěstí mohlo nastat, k tomu účelu musí zase být vykonány služby těch lidských duší, které následkem své svobody zabředly do nesevědomitosti. Podivuhodná kruhová cesta se tu otevírá, možná říci, v kruhu probíhající cesta světové moudrosti. Nesmíme se naprosto domnívat, že takzvaná jednoduchost je univerzální. Svět se stal složitým. Byl vždycky významným Nietzscheův výrok, který mu přišel na mysl jako v inspiraci, když pravil: „Lidé, kteří si myslí, že všechno se může zachytit denní moudrostí rozumu se strašně mýlí, neboť vyšší duchovní světlo není světlem, které svítí do denní moudrosti, nýbrž světlem, které září do temnot. Toto světlo musíme hledat, abychom se mohli vyznat v temnotách, ve kterých přece jen vládne světová moudrost.“

Když přijímáme takovéto pojmy, ideje a myšlenky, milí přátelé, pak je to tak, že na svět pohlížíme právě jinými očima nežli dříve. A bude stále nutnějším, abychom se na svět učili pohlížet jinými očima; neboť lidstvo ztratilo mnoho od dob dávnověku. O tom, co ztratilo, možná si utvořit pojem, jestliže uvážíme následující:

Ještě ve třetí poatlantské kulturní periodě vyskytovaly se často mezistavy mezi spánkem a bděním, kdy duše pohlížely do hvězdného světla a viděly nejen fyzické hvězdy jako nyní, ale spatřovaly duchovní bytosti vyšších hierarchií, vládce a vůdce hvězdných řádů a chodu hvězd. A co se tu vyskytovalo jako staré hvězdné mapy z pradávných dob, kde jsou ještě zobrazovány rozmanité skupinové duševnosti, vyhlížející jako zvířata, která však nejsou zvířaty, to nebylo vytvořeno fantazií, to bylo duchovně viděno. Duše to postřehovaly v duchovnu. Toto duchovno mohli branou smrti pronášet. Toto pohlížení ducha do nadsmyslového světa bylo pro duše ztraceno. Dnes, když se duše narodí, staví se vůči fyzickému světu svými tělesnými smyslovými orgány a vidí jenom, co je zevně fyzické. Co obklopuje vnější fyzické zjevy jakožto duchovně-duševní podstata v bytostech vyšších hierarchií atd., to nemohou duše spatřovat. Ale které duše to jsou, co zde vystupují v dnešních tělech? Duše všech těch, kdo tu sedí, byly v dřívějších dobách vtěleny a nejvíce z nich bylo inkarnováno v tělech egyptsko-chaldejských a těmito těly prohlédaly do světa, ve kterém viděly také duchovně. Toto duchovno do sebe pojaly, to se v duších udrželo. Ne v duších všech, ale duše, které dnes nevidí docela nic jiného nežli fyzické skutečnosti,

Žily jednou v pohlížení do duchovna, prožívaly celý život představ duchovna. Jak žijí tyto duše nyní? Žijí docela tak, jakoby na toto duchovno byly úplně zapomněly. Tito lidé žijí tak, že zapomněli na představy, které tehdy přijali. Co člověk zapomněl, je zapomenuto jenom pro vědomí; v nejhlubších základech duše to žije. Tu vychází najevo něco zvláštního: že dnes žijící duše mají sice vědomě kolem sebe jenom fyzicko-smyslový obraz světa, ale v nitru žijí nevědomě ve hlubinách duše představy, které byly kdysi přijaty jako pravé duchovní vidění. O nich nevědí duše ničeho, jenom se v duších ukazují takovéto zvláštní představy, které duševní hlubiny prorývají, které do vědomí nevystupují: ty mají vliv ochromující umrtvující. A tak vzniká v dnešních lidech skutečně něco, co je v nich prvkem umrtvujícím.

Když pozorujeme vidoucím okem dnešního člověka, jak jest anatomicky vybudován, najdeme v nynějším člověku, hlavně v nervovém systému určité proudy, určité síly, které jsou silami smrti a které pocházejí z představ, které žily v dřívějších inkarnacích. Tyto spirituální představy, které jsou nyní zapomenuty mají v sobě cosi stravujícího. To by se projevovalo stále více, čím dále jde lidstvo do budoucnosti, kdyby tu nebylo něčeho, co působí proti tomu. Co jen to může být? Nic jiného nežli to, že si člověk uvede na paměť, co bylo zapomenuto. Duše musí být upamatovány na to, co zapomněly. To činí duchovní věda. Ona nedělá v podstatě nic jiného, než že upomíná na představy, které duše již byly přijaly. Duchovní věda pozvedá tyto představy do vědomí. Tím dává lidem zase možnost, oživit to, co bylo jako zdroj smrti v životě.

Všimněte si nyní těchto dvou věcí, které se Vám objevily během dnešních úvah. Vidoucí spatřuje na jedné straně lidské duše, jež prošly branou smrti, jak touží po duších, které zde zanechaly a kterých nemohou postřehnout, protože – třeba by patřily docela hodným lidem, existují v nich jenom materialistické představy o světě. Pro vidoucího jest to otřásající, přesto, že se byl dopracoval vnitřní vyrovnanosti, když spatří tyto prahnoucí duše. Na druhé straně pohlíží vidoucí na budoucnost lidí, která v sobě chová stále více mrtvých zárodků, jestliže se znovu neožíví představy, které lidé kdysi přijali a které je usmrtí, jestliže nepřijdou k vědomí. Vidoucí musel by pohlížet na budoucnost, kdy lidé – ještě mnohem dříve nežli v dnešní době - budou jevit známky stáří následkem všemožných zděděných vlivů. Jako již dnes je možno spatřit úkazy stáří, by zjevy stařecké u dětí, tak by se u lidí objevovaly potom brzy po narození vrásky a ostatní známky stáří, kdyby v důsledku duchovního poznání nezvešly oživující síly, kterými jsou vzpomínky na představy, které kdysi přirozeně vstoupily do mysli. Aby odumírajícímu lidskému pokolení byl opatřen oživující elixír, aby mrtvým byla dána možnost vstoupit do styku s jejich pozůstalými příslušníky, hledá vidoucí, který si tyto skutečnosti uvědomuje, řeč, které rozumí nejen duše zde na zemi, vtělené v lidském těle, nýbrž řeč, kterou mluví společně duše, žijící zde mezi zrozením a smrtí i duše žijící na oné straně mezi smrtí a novým zrozením: **řeč pro živé i mrtvé.**

A skutečně: že člověk pociťuje s tím, čím duchovní věda jest, pouhé sympatie – takové teoretické sympatie jako s jinými věcmi – to skutečně není směrodatným: ale ten, kdo opravdu do věci nahlíží, kdo prohlédá svět, ten pociťuje to jako světové poslání. On si řekne: je nezbytno, aby byla nalezena společná řeč, aby byl nalezen životní elixír, který lidstvo uchrání, aby neodumřelo různým představám. To jest poslání duchovní vědy i pro duchovní světy samé. Pociťujeme toto poslání jako vysokou, svatou povinnost, jako něco velmi vážného a významného. A nemáme nacházet jenom zalíbení v představách, které nám duchovní věda může dát k našemu teoretickému uspokojení, ale máme pociťovat duchovní moc, kterou musí duchovní věda mít z nutnosti lidského a světového vývoje. Pak v pravém slova smyslu pocítíme, proč duchovní věda být musí, proč musí být vštípena duchovnímu životu lidstva. Tento pocit musíme si skutečně osvojit, jím se musíme proniknout. Tento pocit má velmi léčivou moc, ten patří k těm, které uvádějí lidskou duši do skutečné harmonie jejich sil. Tak tomu jest. Čím více to, čím se ve své mysli necháme pronikat, náleží světu nadsmyslových pravd, tím vnitřně způsobilejšími budou pocity k tomu, aby nás v životě vedly, tím podstatnějšími budou tyto pocity. Člověk, kterému se duchovní věda jenom líbí, který se jí zabývá ze zvědavosti nebo z nějakého podobného důvodu, ten jí upotřebí v životě možná velice špatně. Ale ten, kdo je proniknut výše naznačeným pocitem, tím svatým pocitem, který se nás zmocní, poněvadž víme, že duchovní věda být musí z vnitřních nutností, ten s pravými pocity vůči ní postaví se i do života, ten v nejtěžších a nejobtížnějších situacích života bude již moci – alespoň vnitřně – s pomocí duchovní vědy obstat; snad právě tehdy, když zevně nastanou největší obtíže. Neboť duchovní věda vstoupila dnem do světa, poněvadž je věcí budoucnosti, poněvadž má v nejobsáhlejším smyslu, nejobsáhleším způsobem lidstvu sloužit. Ale to je příčinou, že lidé, kteří v hlubinách duše cítí jaksi bázeň z duchovních světů, vyžívají tuto bázeň ve svém vědomí jakožto nenávist.

Příbuzné jsou si mnohé lidské city: ctižádost a ješitnost jsou například příbuzné s bázni. A mnohé city jsou spolu komplikovaně spřízněny. Proč je člověk ctižádostivý, ješitný? Co znamená být ctižádostivý, ješitný? Být ctižádostivý, ješitný znamená: chtít něco znamenat následkem úsudku svého okolí a libovat si v tom, znamenat něco následkem tohoto úsudku, prožívat rozkoš následkem tohoto úsudku. Proč vlastně to člověk chce? Může to chtít z různých důvodů. Ale dnes je doba, kdy lidé, pohlédneme-li do hlubších oblastí jejich duše, ukáží se jako docela zvláštní bázlivci. Lidé, vyznačující se ve svém vnějším vědomí mnohdy docela robustností, jsou v hlubinách svých duší bázlivci. A hledají všemožné omamné prostředky, když na ně přijde opravdový strach z nadsmyslových světů. To znamená, že mnohého přepadne bázeň, protože mu připadá, že vnikáním do nadsmyslových světů ztrácí půdu pod nohama; ale tuto bázeň chce ohlušit – mnohdy z úzkosti před vážnou a přísnou silou, které musí použít, aby se dostal do duchovních světů. Bylo vidět již mnohého, kdo se domníval, že již ve čtyřech nedělích bude v duchovním světě, ale tu se objeví – ó hrůza – překážky: tu se ukáže, že v této inkarnaci

nemůže se na základě duchovního poznání stát již tím, čím by se tak rád stal, totiž slavným mužem. Tu mnohého opustí radost, mnohý má před tím strach a přes tento strach chce se přenést omámením a tu si vymýšlí vůči této duchovní vědě antipatii, proniknutou nenávistí a ješitností.

Tato nálada bude se v přítomné době šířit stále dále, neboť vnitřně zbabělých, zevně ješitných duší dnes ve světě stále přibývá. A tu v nejbližší době může velmi lehce dojít k tomu, že se proti duchovní vědě pozvedne ještě mnohem více nenávisti, ještě mnohem více útoků, než tomu bylo dosud. Tu ukazuje se již dostatečný důvod, abychom ve všech těchto věcech absolutně jasně viděli a jasně cítili, abychom vzdor naznačeným pocitům setrvali v harmonii právě i tehdy, když se zevně často zdá, že se nic nedaří. Bude nutno jasně a zřetelně vidět, budeme-li chtít pevně stát na půdě duchovního poznání. Neboť v naší dnešní době často právě ti, kdo o sobě myslí, že nejspíše mohou kriticky vystoupit, nevědí vůbec o čem mluví. Jsou lidé, kteří dejme tomu začnou psát článek o duchovní vědě, strašně hubují na fantastičnost duchovního badatele: co ten si dovede všechno vymyslet. Ve druhé polovici článku pak přicházejí všelijaké údaje o autoru, které jsou vesměs vylhány, které nejsou pravdivé. Divoká fantazie panuje v těchto popisech. Nikdo z těch, kdo vstupují do nadsmyslových světů, nemohl by vymyslet takovou fantastičnost jako ten, kdo se v prvním díle svého článku rozhorlil na fantastickou duchovní vědu. Tak se věci v lidské duši zakrývají. Ti kdo myslí, že umí hodně jasně říci pravdu a kdo jsou nadáni jakousi nekalou fantazií o skutečnostech fyzické úrovně, omamují se tím, že hubují na to, co musí být nadsmyslově zachyceno. Tak hledá lidstvo omámení nejen v alkoholu, nýbrž i ve všemožných jiných prostředcích. Do mnohé věci musíme jasně pohlédnout a k jasnému pohlížení dává nám návod duchovní světový názor. Nejrozmanitější omamné prostředky jsou hledány a také nacházeny a z tohoto důvodu, že ve skrytých hlubinách lidských duší působí stále více a více skutečně démonické bytosti. Tyto démonické bytosti budou také postupně uvolňovány proti tomu, čím má lidstvo být z duchovní strany oplodněno. To je něco, co bych chtěl právě v této době, milí přátelé, vylíčit před Vaši duši jako jakýsi obraz budoucnosti z toho důvodu, že je dobře, abychom si v naší době připamatovali, jak pevně a jistě – jestliže duchovní vědu a její poslání skutečně poznáváme z podnětu správných citů vůči duchovní vědě a jejímu poslání – se chceme postavit na půdu, odkud můžeme ve svém nitru klidně přihlížet vývoji do budoucna, třeba bychom byli snad zevně přiváděni vždy víc a více do disharmonie a třeba bychom museli snášet stále větší bezpráví.

(Přeložil Josef Vaněk)